

تلاش علم‌انسانی

شبکه‌های اجتماعی؛

مروری بر پیشنهادات و راهکارهای تقلیل آسیب‌ها

گرچه به همان میزان پیچیدگی و تنوع شبکه‌های اجتماعی، ارائه راهکار برای آن نیز دشوار می‌شود، اما می‌توان برخی محورهای کلی را به عنوان پیشنهاد برای کاهش مخاطره‌ها و تهدیدهای شبکه‌های اجتماعی به کار برد. البته فواید و منافع شبکه‌های اجتماعی فراوان بوده و علت پای فشاری بر کاهش آسیب‌ها این است که متأسفانه در زمان ورود این فناوری به فضای فرهنگی جامعه ایرانی، کمتر به جنبه‌های مثبت آن توجه شده و بیشتر کارکردهای منفی آن گرفته و بومی‌سازی شده است. این پیشنهاد چنین است:

۱) متولیان فرهنگی شبکه‌های اجتماعی را نیز باید مانند هر پدیده نوظهور دیگری و به عنوان یک واقعیت بپذیرند و با برداشتن عینک بدبینی نسبت به آثار سوء آن برای هدایت نسل جوان جامعه که به عنوان بیشترین کاربران این شبکه‌ها در فضای وب حضوری فعال دارند برنامه‌ریزی مناسب داشته باشند.

۲) پیشنهاد می‌شود که متولیان و مدیران فرهنگی کشور با آسیب‌شناسی کامل شبکه‌های اجتماعی و به دور از برخوردهای احساسی و مقطعی نسبت به آموزش خانواده‌ها از طریق رسانه‌ی ملی برنامه‌ریزی دراز مدت داشته باشند.

۳) در این فضا تنها مصرف‌کننده صرف نباید بود و باید به سمت تولید و توسعه بر اساس محتوای غنی گام برداشت تا آسیب‌های اجتماعی بی‌فرهنگی‌ها با جایگزینی محتوا روز به روز کاهش یابد.

۴) علاوه بر متولیان فرهنگی جامعه، خانواده نیز در این راستا می‌تواند به عنوان یک رکن مهم و تأثیرگذار در جهت کنترل جوانان و نوجوانان و

هدایت آنان در جهت استفاده صحیح و بهینه از این شبکه‌ها ایفای نقش نماید که برای رسیدن به این هدف نیازمند آموزش خانواده‌ها می‌باشیم. ۵) در کنار همه اینها آموزش و پرورش نیز در آموزش نسل فردای جامعه به منظور بهره‌مندی مطلوب از اینترنت و کاربردهای آموزنده و مفید آن می‌تواند نقش بی‌مانندی داشته باشد.

۶) پیشنهاد می‌شود که وزارت آموزش و پرورش با تغییر سیاست‌های آموزشی خود از حافظه‌محوری به سمت پژوهش‌محوری در سطوح گوناگون و متناسب با دوره‌های آموزشی در استفاده از فناوری‌های روز ارتباطی بگونه‌ای دانش‌آموزان را درگیر استفاده کاربردی از اینترنت کند که این نوع استفاده در وجود آنان نهادینه شده و فرصت تفکر در استفاده‌های ناخوشایند از آنان گرفته شود.

۷) پیشنهاد می‌شود که وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی به جای تمرکز صرف و سرمایه‌گذاری و برنامه‌ریزی برای مسدود و محدود کردن میزان دسترسی به شبکه‌های اجتماعی نسبت به صرف هزینه و برنامه‌ریزی در جهت تولید محتوای متناسب با فرهنگ و ارزش‌های غنی ایرانی و اسلامی و با مشارکت و درگیر نمودن کاربران در تولید چنین محتوایی ضمن اشاعه‌ی ارزش‌های والای دینی و ملی در تور جهان گستر فضای مجازی برنامه‌ریزی داشته باشد تا هم اعتماد داخلی بیشتری را کسب نموده و هم در جهت نیرومندسازی هویت دینی و ملی گام‌های مؤثرتر و عملی‌تری برداشته باشد. ۸) راه‌اندازی شبکه‌های اجتماعی داخلی با ویژگی‌ها و جذابیت‌های لازم می‌تواند در جهت تولید محتوای بومی و تأثیرگذاری مثبت در مخاطبان و کاربران موثر باشد.

۹) یکی از راهکارها ارتقای سواد رسانه‌ای افراد

در استفاده از این شبکه‌ها می‌باشد. به این ترتیب کاربران از حالت انفالسی و مصرف‌گرایی خارج می‌شوند. در واقع سواد رسانه‌ای مخاطب را هشیار می‌کند سپس او با توجه به آگاهی، درک و مهارت کسب شده و با در نظر گرفتن ارزش‌ها و هنجارهای نهاد خانواده تصمیم می‌گیرد از رسانه موجود چگونه، چه میزان و با چه هدفی استفاده کند. این سوادآموزی برای تمامی اعضا یعنی والدین، فرزندان و همسران لازم است.

۱۰) تدوین چشم‌اندازی عملیاتی و تعیین شیوه‌نامه اجرایی موقعیت‌های تهدید و فرصت توسط نخبگان امنیتی، سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و استراتژیک؛ با تعیین منابع مالی مورد نیاز

۱۱) ایجاد و تأسیس شبکه‌های اجتماعی عام و خاص جهت ایجاد جریان اطلاعاتی به دور از دخالت مستقیم دولتی، با سطح تعامل و رضایت بالا برای جذب کاربران بومی و غیربومی

۱۲) حفظ جذابیت دسترسی به سیستم، به منظور حفظ و قوی کردن جریان اطلاعاتی

۱۳) طراحی و پیاده‌سازی سامانه‌های هوشمند نظارت و پویس شبکه‌های اجتماعی به منظور کشف الگوهای تهدید تعریف شده، مانند هویت جعلی و شیوه‌های جاسوسی

۱۴) به کارگیری تیم‌های تحلیل‌گر برای بررسی و مدیریت الگوهای شناخته شده و یا ایجاد الگوهای مورد نیاز

۱۵) به کارگیری تیم‌های فنی برای هدایت کاربران و محتوا و یا ایجاد محتوا بر اساس شیوه‌نامه اجرایی در حالت انتشار یا حالت گفتگو

۱۶) فعالیت مسئولان به منظور مدیریت حس اعتماد عمومی در فضای شبکه‌های اجتماعی بر اساس چشم‌انداز تعریف شده.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

آسیب شناسی شبکه های اجتماع

امروزه دنیای اینترنت از وبگاه‌های ثابت، به نوع جدیدی از اینترنت که می‌توان آن را اینترنت محاوره‌ای نامید تغییر یافته است، تا آنجا که اینترنت قدیمی را «وب ۱» و اینترنت جدید را «وب ۲» نامیده‌اند. پروژه نوظهور «وب ۲» که اجازه ورود و مشارکت فعال را با محوریت ارتباطات دوسویه فراهم آورده است، «رسانه اجتماعی» نام دارد. دلیل این نام‌گذاری سرشت اجتماعی این رسانه جدید است. برخی از صاحب‌نظران به جای استفاده از واژه رسانه‌های اجتماعی با توجه به کاربرد شبکه‌ای این دست از رسانه‌ها، استفاده از واژه «شبکه‌های اجتماعی» را ترجیح می‌دهند. این واژه امروزه عمدتاً برای نامیدن پایگاه‌های اینترنتی به کار می‌رود که افراد با عضویت در آنها امکان دستیابی به اطلاعات سایر اعضا، آشنایی با علایق آنها، به اشتراک‌گذاری تولیدات متنی، صوتی و تصویری و نیز تشکیل گروه‌هایی بر اساس علایق مشترک با برخی از دیگر اعضای پایگاه را پیدا می‌کنند. اقبال کاربران به شبکه‌های اجتماعی به اندازه‌ای بوده است که سال ۲۰۱۰ میلادی به نام سال شبکه‌های اجتماعی نام‌گذاری گردید.

شبکه‌های اجتماعی در دنیای کنونی محبوبیت زیادی یافته‌اند به گونه‌ای که اعضای آن با آنها خویشاوندان، دوستان، همکاران و حتی افراد ناشناس رابطه برقرار می‌کنند. به عبارتی دیگر، این شبکه‌ها به درون خانواده‌ها و زندگی خصوصی کاربران راه یافته است. از این رو بسیاری از مناسبات انسانی افراد را زیر تأثیر خود

قرار داده است. یافته‌های پژوهش‌های اجتماعی در ایران نشان می‌دهد که جوانان بیشترین و مهم‌ترین کاربران اینترنت در ایران هستند. استفاده از اینترنت نه تنها مهم‌ترین فعالیت آنان در اوقات فراغت به حساب می‌آید بلکه بیشتر جوانان وقت قابل توجهی را به استفاده از شبکه‌های اجتماعی اینترنتی اختصاص می‌دهند. آمارهای متعدد موجود از تعداد کاربران اینترنت در ایران و ایرانیانی که در شبکه‌های اجتماعی مجازی مانند فیس‌بوک و توییتر و ... عضویت یافته‌اند، نمایانگر گستره حضور خیره‌کننده رسانه‌های اجتماعی در میان جامعه ایرانی است.

شبکه‌های مجازی و آسیب‌های پیش رو

گسترش شبکه‌های اجتماعی مانند هر نوآوری دیگر به ایجاد دگرگونی‌هایی در جنبه‌های مختلف زندگی انجامیده است و در کنار دستاوردهای انکارناپذیر مثبت در زمینه‌های گوناگون، پیامدهای ناخوشایندی نیز به همراه داشته است. ایجاد ارتباطات گروهی و میان‌فردی، تشکیل اجتماعات مجازی، اطلاع‌رسانی و تبادل اطلاعات و نظرات، از آشناترین کارکردهای این شبکه‌ها هستند. کاربران اینترنتی از راه عضویت در این

شبکه‌ها می‌توانند پروفایل‌ها و صفحه‌های شخصی برای خود بسازند. شبکه‌های اجتماعی از زنجیره به هم‌پیوسته‌ای از پروفایل‌ها تشکیل شده‌اند و اعضا می‌توانند در این محیط با دوستانشان در ارتباط باشند. کاربران می‌توانند دوستان و

آشنایان قدیمی‌شان را در شبکه‌های اجتماعی بیابند، دوستان جدیدی پیدا کنند و همچنین دوستان بیرون از این فضا را برای پیوستن به شبکه‌های اجتماعی دعوت کنند.

این اقدامات کلیشه‌ای و

روزمره، در پشت‌ظاهر

بی‌خطر و آرام خود،

آسیب‌های فردی و

اجتماعی فراوانی در

پی داشته است.

۱. شبکه‌های

اجتماعی و آسیب‌های

سیاسی-امنیتی

قرار دادن اطلاعات حریم

خصوصی کاربران در اختیار

دولت‌ها و شرکت‌های تجاری، همیشه یکی از موضوع‌های بحث‌برانگیز حوزه اینترنت و به خصوص شبکه‌های اجتماعی بوده است. برخی معتقدند که این شبکه‌ها در عمل مراکز جاسوسی پر زرق و برق آمریکا هستند. در واقع آمریکا با کمترین هزینه می‌تواند هم نظرسنجی خوبی از جوامع داشته باشد و هم اینکه جهت جریان افکار عمومی را رصد کند. جولیان آسانژ موسس وب‌سایت ویکی‌لیکس درباره یکی از معروف‌ترین شبکه‌های اجتماعی می‌گوید: «فیس‌بوک

تنفراًمیزترین ابزار جاسوسی است که تاکنون خلق شده است. هرکس که نام و مشخصات دوستان خود را به شبکه اجتماعی فیس‌بوک اضافه می‌کند باید بداند که به شکل رایگان در خدمت دستگاه‌های اطلاعاتی آمریکاست و این

هرکس

که نام و مشخصات

دوستان خود را به شبکه

اجتماعی فیس‌بوک اضافه

می‌کند باید بداند که به شکل

رایگان در خدمت دستگاه‌های

اطلاعاتی آمریکاست و این

گنجینه اطلاعاتی را برای

آنها تکمیل می‌کند.

برخی

معتقدند که این

شبکه‌ها در عمل مراکز

جاسوسی پر زرق و برق آمریکا

هستند

جولیان آسانژ موسس وب‌سایت ویکی

لیکس درباره یکی از معروف‌ترین

شبکه‌های اجتماعی می‌گوید:

«فیس‌بوک تنفراًمیزترین ابزار

جاسوسی است که تاکنون

خلق شده است.

گنجینه اطلاعاتی را برای آنها تکمیل می‌کند.» به اعتقاد آسانگ، موضوع این نیست که فیس‌بوک را دستگاه‌های اطلاعاتی آمریکا هدایت می‌کنند. مسئله این است که دستگاه‌های اطلاعاتی آمریکا می‌توانند با روش‌های حقوقی و یا سیاسی، این شبکه اجتماعی را زیر فشار قرار دهند. رویدادهای سیاسی سال‌های اخیر از انتخاب باراک اوباما به ریاست جمهوری آمریکا گرفته تا ناآرامی‌های پس از انتخابات جمهوری اسلامی ایران، همگی کم و بیش متأثر از فعالیت‌های کاربران شبکه‌های اجتماعی بودند. انقلاب‌ها و خیزش‌های اجتماعی در کشورهای عربی در چند ماه اخیر نیز نمونه‌ای از کارکردها و آسیب‌های سیاسی این شبکه‌ها را بازنمایی می‌کند.

جنبش‌های اجتماعی جدید و هویت‌های دگرخواهانه، از مهم‌ترین جنبه‌های نرم‌افزاری

تهدید امنیت ملی هستند. این جنبش‌ها تلاش دارند، تا با تکنولوژی‌های ارتباطی جدید و تغییرات اجتماعی، سیاسی و فرهنگی سازگار شوند. در برخی مواقع، شبکه‌های اجتماعی به عنوان سربازان جدید جنگ نرم دولت‌های غربی، اقدامات خود را به فضای واقعی جامعه نیز سرایت داده، هماهنگی و سازماندهی تجمع‌های سیاسی و اعتراضی را بر ضد دولت‌هدف بر عهده می‌گیرند. بخش عمده‌ای از رخدادهای اعتراض‌آمیز ایران، طی ماه‌های پس از انتخابات ریاست جمهوری دهم، در فضای سایبر ساماندهی شد. پوشش غیرواقعی خبری اغتشاش‌ها و دعوت به تجمع‌های غیرقانونی، توهین و فحاشی، دخالت آشکار بعضی سیاستمداران و دولتمردان غربی در امور داخلی ایران و دامن زدن به ناآرامی‌های موجود، از جمله نمونه‌های کاربرد شبکه‌های اجتماعی مجازی علیه امنیت کشورمان است.

فیس‌بوک نقش مهمی در گردآوری کمک و حمایت برای معترضان داشت. ایرانیان

همچنین از توییتر برای لینک دادن به وبلاگ‌ها و صفحات وبی که حاوی عکس‌ها و ویدیوهای معترضان بود، استفاده می‌کردند. به گفته رابرت فایرز، مدیر مرکز برکمن، «ماهیت غیرمتمرکز ابزارهایی چون توییتر کنترل آنها را برای دولت مشکل می‌سازد. زیرا دارای منابع اطلاعاتی بی‌شماری هستند که مسدود کردن آنها موجب

بدنامی و واکنش جمعی در افکار عمومی می‌شود. بنابراین می‌تواند تقش مهمی در سازماندهی به اعتراض‌های جمعی داشته باشد.»

۲. شبکه‌های اجتماعی و آسیب‌های فرهنگی

در آسیب‌شناسی شبکه‌های اجتماعی و در بررسی کارکردهای ناخوشایند آن، در نظر گرفتن انگیزه‌های پنهان نهفته در پشت صحنه شبکه‌های مجازی و هدف‌هایی که گردانندگان آن دنبال می‌کنند، اهمیت ویژه‌ای دارد. یکی از حوزه‌های پژوهشی در این زمینه، رویکردی است که با عنوان «امپریالیسم فرهنگی» یا «امپریالیسم رسانه‌ای» شهرت دارد. بر اساس این رویکرد، یکی از کارکردهای منفی شبکه‌های مجازی، سلطه فرهنگی است. سلطه فرهنگی عبارت است از مبادله یک سویه عناصر و پدیده‌های فرهنگی. بر اساس این نظریه، رسانه‌های گروهی از جمله شبکه‌های مجازی، از سیاست دقیقی پیروی می‌کنند که قدرت‌های سیاسی و اقتصادی جهان تدوین کرده‌اند.

به تعبیر هربرت شیلر، واژه امپریالیسم فرهنگی، نشان دهنده نوعی نفوذ اجتماعی است که از طریق آن، یک کشور، تصویرها، ارزش‌ها، معلومات، هنجارها، رفتارها و سبک زندگی خود را به

کشورهای دیگر تحمیل می‌کند. در واقع الگوی «امپریالیسم فرهنگی» مسئله‌ای اساسی در رسانه‌های گروهی از جمله شبکه‌های مجازی مبتنی بر اینترنت است و به همگن‌سازی جامعه مخاطب می‌انجامد. بر اساس این دیدگاه، اینترنت به نحو عام و شبکه‌های مجازی به طور خاص، در جهت سلطه فرهنگی و ترغیب به ارزش‌ها و هنجارهای

عمدتاً غیرمذهبی عمل می‌کنند. قدرت‌های مهم سیاسی و اقتصادی، به ویژه آمریکا، برنامه‌های حساب‌شده‌ای برای بهره‌گیری

به
تعبیر هربرت شیلر،
واژه امپریالیسم فرهنگی،
نشان دهنده نوعی نفوذ اجتماعی
است که از طریق آن، یک کشور،
تصویرها، ارزش‌ها، معلومات،
هنجارها، رفتارها و سبک زندگی
خود را به کشورهای دیگر
تحمیل می‌کند.

از شبکه‌های اجتماعی مجازی برای نفوذ و سلطه فرهنگی بر کشورهای دیگر دارند. کاخ سفید در پنجم ژانویه ۲۰۰۰ م. بیانیه‌ای را با عنوان «استراتژی امنیت ملی در قرن جدید» منتشر کرد؛ در این بیانیه، افزون بر یادآوری منافع حیاتی آمریکا، از اینترنت به عنوان مهم‌ترین ابزار دیپلماسی مردمی نام برده و تصریح شده است که «برنامه‌ریزی ما باید به گونه‌ای باشد

که توانایی ما را برای اطلاع‌رسانی و تأثیرگذاری بر ملت‌های دیگر در جهت منافع آمریکا تقویت کند.» بی‌گمان این سیاست می‌تواند آسیب‌هایی را برای ملت‌های جهان، به ویژه کشورهای اسلامی در پی داشته باشد؛ زیرا بسیاری از مردم آنچه را در شبکه‌های مجازی می‌بینند به عنوان معیار می‌پذیرند. از این رو، خوگرفتن به شبکه‌های مجازی سبب می‌شود افراد، فرهنگ غربی را الگو قرار داده و سبک زندگی خود را با آن تطبیق دهند.

۳. شبکه‌های اجتماعی و آسیب‌های خانوادگی

در کنار تأثیر مثبتی که شبکه‌های اجتماعی بر کاهش دادن فاصله‌ها و رشد اطلاع‌رسانی داشته‌اند، از سوی دیگر مشاهده می‌شود که موجب کاهش ارتباط رو در رو و فیزیکی انسان‌ها نیز شده‌اند. مطالعات حاکی از آن است که کاربران شبکه‌های اجتماعی کمتر به دیدار دوستان و بستگان خود می‌روند و به جای آن به صورت برخط و یا با گذاشتن پیام با آنها ارتباط برقرار می‌کنند، کمتر با اعضای خانواده خود صحبت می‌کنند و همچنین هنگامی که در کنار اعضای

خانواده خود هستند کارها و فعالیت‌های شخصی خود را در شبکه‌های اجتماعی پیگیری می‌کنند. به این ترتیب شبکه‌های اجتماعی تغییرات بنیادین در سبک زندگی و فرهنگ جوامع مختلف ایجاد می‌کنند و توانسته‌اند بر الگوی روابط خانوادگی افراد تأثیر بگذارند.

الف. در حوزه روابط همسران

برخی محققان اظهار داشته‌اند که شبکه‌های اجتماعی تأثیر نسبتاً زیادی بر آمارهای طلاق داشته‌اند. نسبت‌های طلاق رو به افزایش است و شواهدی در دست است که نشان می‌دهد شبکه‌های اجتماعی نظیر فیس‌بوک و مای اسپیس زمینه‌هایی برای عدم پایداری به ازدواج فراهم آورده‌اند و به آمارهای بالاتر طلاق راه می‌برند.

برخی معتقدند که وابستگی به شبکه‌های اجتماعی، آسیب‌هایی نظیر ازدواج اینترنتی، طلاق و ازهم‌پاشیدگی خانواده را در کشورهای مختلف جهان از جمله آمریکا و انگلیس به گونه‌ی چشمگیری افزایش داده است. آمارها در ایالات متحده نشان می‌دهد که در سال ۲۰۱۱ حداقل یک زوج از هر پنجاه زوج متأهل، آشنایی‌شان از طریق پایگاه‌های شبکه‌های اجتماعی شکل گرفته است؛ در عین حال چهار مورد از هر پنج مورد و کلای مشاور در امور طلاق در آمریکا نیز گفته‌اند که شاهد افزایش در موارد طلاق مرتبط با شبکه‌های اجتماعی بوده‌اند. علاوه بر این، سایت‌های شبکه‌های اجتماعی پیش‌گفته، همسران ناخشنود را وسوسه می‌کند تا در جستجوی افراد دیگری (نظیر دوستان، هم‌کلاسی‌های سابق، دوستان صمیمی دوران

کودکی، یا دوستان جدید) برآیند که بالقوه زمینه خیانت به همسران کنونی افراد را فراهم و بر ضد نهاد خانواده عمل می‌کند.

ب. در حوزه روابط والدین و فرزندان

پدیده شبکه‌های اجتماعی، خرده فرهنگ نوجوانان و جوانان را زیر تأثیر خود قرار داده است و در عین حال موجب بروز نگرانی‌هایی در میان والدینی شده است که به واسطه نداشتن سواد رسانه‌ای مدرن، از دنیای نسل جوان دور افتاده‌اند. این در حالی است که با توجه به گسترش روزافزون شکاف نسلی در شرایط عدم امکان گفتگو یا مفاهمه با نسل جدید، نگاه و نگرش منفی در میان والدین به رسانه‌های جدید و شبکه‌های اجتماعی شدت می‌یابد. شبکه‌های

اجتماعی شیوه تعامل فرزندان با والدین را نیز دگرگون کرده است. بر اساس تحقیقاتی که پیرامون رابطه فرزندان و والدین آنها در فیس‌بوک انجام شده است، در حالیکه در سنین سیزده تا هفده سالگی، ۶۵ درصد نوجوانان برای والدین خود درخواست دوستی ارسال می‌کنند، در سنین بالاتر، این میزان به ۴۰ درصد کاهش پیدا می‌کند. همچنین در ارسال نظر معمولاً این والدین هستند که ارتباط را آغاز می‌کنند و این رابطه یکسویه با افزایش سن فرزندان افزایش پیدا می‌کند. با وجود محدودیت‌های سنی برای دسترسی به برخی امکانات شبکه‌های اجتماعی، کودکان و نوجوانان با انتخاب سن‌های بالاتر در شبکه‌های

یکی از آسیب‌های شایع شبکه‌های اجتماعی، آشاعه فحشا، بی بندوباری اخلاقی و تحریک جنسی است. مارک لاسر معتقد است در حال حاضر، اینترنت به دلیل داشتن سه ویژگی «دسترسی آسان»، «هزینه اندک» و «ناشناس ماندن کاربر»، به یکی از مهم‌ترین منابع آشاعه هرزه‌نگاری تبدیل شده است.

اساساً یکی از کاربردهای اصلی شبکه‌های مجازی، برقراری ارتباط اجتماعی با دیگران است. با این حال بسیاری از گزارش‌ها حاکی از آن است که شیوه‌های گوناگون ارتباط از طریق اینترنت، در پایین‌ترین سطح کیفی قرار می‌گیرند. ارتباط در فضای مجازی، عموماً بر متن استوار است و بنابراین، از نشانه‌های بصری و شنیداری در تعامل‌های رودررو بی‌بهره است. بسیاری از روان‌شناسان این نگرانی را داشته‌اند که آسانی ارتباط‌های اینترنتی، چه بسا افراد را وادار تا زمان بیشتری را به تنهایی بگذرانند؛ به صورت بر خط با غریبه‌ها صحبت کنند و ارتباط سطحی برقرار سازند و این کارها را به قیمت از دست دادن گفتگوهای رودررو و ارتباط‌های فامیلی و دوستانه انجام دهند. پژوهشگران در پژوهشی درازمدت دو ساله درباره‌ی کاربران اینترنت، به این نتیجه دست یافتند که استفاده‌ی فزاینده از اینترنت با کاهش ارتباط خانوادگی و شرکت در محافل اجتماعی محلی همراه است. افزون بر این، شرکت‌کنندگان

دلایل مهم اعتیاد به اینترنت در افرادی که روابط عمومی کمتری دارند، به دست آوردن حمایت‌های اجتماعی است. حمایت اجتماعی با ارتباط‌های اینترنتی زودتر و آسان‌تر به دست می‌آید. با ورود به شبکه‌های اجتماعی و به ویژه «اتاق‌های گپ» نوعی آشنایی و همدلی یا همدردی میان کاربران، پدید می‌آید که دارای ارزش‌ها، معیارها، زبان، نشانه‌ها و نوآوری‌های ویژه‌ای است و همگان با این هنجارها هم‌نویسی می‌کنند. در این فضا، بسیاری از اطلاعات شخصی، میان افراد رد و بدل می‌شود، بدون اینکه احساس ترس، طرد شدن و در معرض داوری بودن وجود داشته باشد. ایجاد این نوع ارتباط، در پیدایش احساس حمایت اجتماعی موثر است.

برخی پژوهشگران اعتیاد به اینترنت را یکی از آسیب‌های روان‌شناختی بسیار زیان‌بخش می‌دانند که کنش‌وری بهنجار و سلامت روانی فرد را در جنبه‌های مختلف مختل می‌کند. شماری از پیامدهای منفی اعتیاد به شبکه‌های اینترنتی بر اساس یافته‌های گلدبرگ عبارتند از:

- دگرگونی‌های شدید در سبک زندگی به منظور گذراندن زمان بیشتری در شبکه؛
- کاهش کلی فعالیت‌های بدنی؛
- بی‌توجهی به سلامت فردی و در نتیجه، پرداختن به سرگرمی‌های اینترنتی؛
- دور شدن از فعالیت‌های مهم زندگی؛
- کمبود خواب و یا تغییر الگوهای خواب، برای گذراندن زمان بیشتری در شبکه؛
- کاهش معاشرت و در نتیجه، از دست دادن دوستان؛
- غفلت از خانواده؛
- بی‌توجهی به مسئولیت‌های شغلی و شخصی.

ب. افسردگی و انزوای اجتماعی

اجتماعی ثبت نام کرده و فعالیت می‌کنند، بدین ترتیب کودکان وارد دنیایی می‌شوند که پیش از این بزرگترها نیز تجربه زندگی در آن را نداشته‌اند.

۴. شبکه‌های اجتماعی و آسیب‌های روانی – رفتاری

سیر تحولات اجتماعی در دنیای معاصر گویای آن است که چهره بیماری‌ها و اختلال‌های در حال دگرگونی است، به نحوی که تا سال ۲۰۲۰ منشأ برهم‌زننده سلامت در جهان، نه مشکلات جسمی، بلکه اختلال‌های و بیماری‌های روانی، رفتاری و اجتماعی خواهد بود. بنا بر پژوهش‌های صورت گرفته در زمینه اینترنت و شبکه‌های مجازی، فرهنگ حاکم بر اینترنت، پیامدهای منفی بر سلامت روان و رفتار انسان‌ها دارد.

الف. اعتیاد به شبکه‌های مجازی

اگر بپذیریم که هر چیزی می‌تواند جنبه اعتیادآور و بیمارگونه به خود بگیرد، در این صورت کاملاً منطقی خواهد بود که از اعتیاد به شبکه‌های مجازی سخن بگوییم. «وابستگی روزافزون مخاطبان به شبکه‌های اجتماعی و صرف کردن زمان‌های طولانی برای انتشار پست، بازنشر پست‌های سایرین، لایک کردن و امتحان کردن سایر قابلیت‌هایی که شبکه‌های اجتماعی در اختیار آنها قرار می‌دهند، نوعی از اعتیاد اینترنتی به نام اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی را به وجود آورده است. اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی پیامدهای روحی متفاوتی برای کاربران دارد، افسردگی، خجالتی شدن، گوشه‌گیری و تمایل به دوری از اجتماع و کاهش اعتماد به نفس از جمله این عوارض است. نبود روابط پایدار و صمیمی با دیگران، نداشتن اعتماد به نفس و به طور کلی، شکست در عرصه‌های گوناگون زندگی، زمینه را برای اعتیاد افراد به اینترنت فراهم می‌کند. نتایج پژوهش یانگ (۱۹۹۷م.) در این زمینه نشان داد که یکی از

در این پژوهش، به انزوای اجتماعی و افسردگی دچار شده بودند.

به گفته برخی صاحب نظران «واقعیت مجازی ایده آل و فضای سایبر باید توانایی این را داشته باشد که کاربر را به فراسوی واقعیت دنیای واقعی ببرد.» در نتیجه «فضای واقعی به پس‌زمینه رانده می‌شود و مجاز اهمیت می‌یابد.» حال آنکه تعاملات انسانی، همدردی‌ها و گفتگوی چهره‌به‌چهره نیازهای انسانی هستند که فقط در دنیای حقیقی حاصل می‌گردند. حضور در شبکه‌های اجتماعی مجازی، این موقعیت را فراهم می‌کند که افراد بتوانند به تنهایی اما در کنار هم، دست‌به‌کنش‌هایی بزنند که تا حد زیادی فردی است و به تنهایی صورت می‌گیرد، اما ضمناً به همراه دیگران و به‌طور دسته‌جمعی انجام می‌شود؛ بدون آنکه تنهایی هیچ‌کس خدشه‌دار شود. در واقع چنین به نظر می‌رسد که شبکه‌های اجتماعی در بسیاری از مواقع و برای این‌گروه از اعضایش به عنوان فضایی جمعی و محیطی برای بودن افراد در کنار هم به کار گرفته نمی‌شود. بلکه بیشتر، فضایی است برای پرداختن به «خود» است یا دست‌کم، چنین فضایی را شکل می‌دهد و در اختیار کاربران و اعضایش قرار می‌دهد. شکل غالب حضور در شبکه‌های اجتماعی، گشت و گذار در صفحه‌ها و تماشا و مطالعه محتواها و واکنش به آنها (اما به تنهایی) است. به عبارت دیگر حضور در این شبکه‌های مجازی توسط اینگونه افراد با تنها بودن اما در کنار یکدیگر بودن همراه است؛ نوعی تنهایی که می‌توان آن را «تنهایی جمعی» نامید.

ج. اختلال‌های جنسی و روابط نابهنجار

یکی از آسیب‌های شایع شبکه‌های اجتماعی، اشاعه فحشا، بی‌بندوباری اخلاقی و تحریک جنسی است. مارک لاسر معتقد است در حال حاضر،

اینترنت به دلیل داشتن سه ویژگی «دسترسی آسان»، «هزینه اندک» و «ناشناس ماندن کاربر»، به یکی از مهم‌ترین منابع اشاعهٔ هرزه‌نگاری تبدیل شده است. همچنین یافته‌های علمی نشان می‌دهد «گمنامی» و «نامرئی بودن» دو عامل اصلی بازداری‌زدایی در شبکه‌های اجتماعی است. در بسیاری از محیط‌های اینترنتی، افراد دیگر نمی‌توانند شما را ببینند. نامرئی بودن این جرأت را به افراد می‌دهد که به جاهایی بروند و کارهایی بکنند که در خارج از اینترنت نمی‌کردند. افراد در اینگونه ارتباط‌ها، نگران این نخواهند بود که از سوی دیگران تهدید شوند؛ زیرا هر کاری که انجام دهند، گمنام خواهند ماند.

با نظر به همین شرایط آزاد و بی‌قید و شرط در اینترنت، به تازگی شاهد شکل‌گیری نوعی رابطه‌های عاشقانه و جنسی از طریق شبکه‌های مجازی هستیم که در اصطلاح آن به «سکس مجازی» یاد می‌شود. سکس مجازی، موضوع جدیدی است که افراد می‌توانند همدیگر را در فضای اینترنت ببینند و بدون تماس جسمانی، رابطه عاشقانه و سکسی را تجربه کنند. بی‌شک شکل‌گیری چنین شرایطی در شبکه‌های اجتماعی می‌تواند نقطه‌آغازی برای انقلاب دیگری در عرصه اخلاق جنسی باشد. بر اساس برخی پژوهش‌ها، سکس مجازی می‌تواند به کابوسی تبدیل شود و افراد را وا دارد تا خانه و کاشانه خود را در جستجوی شخص دلخواهش رها کند. با وجود چنین شواهدی است که می‌توان شبکه‌های مجازی را عامل ترویج انحراف‌های اخلاقی در جامعه، به ویژه برای نسل جوان دانست.

در تدوین این مقاله از منابع ذیل استفاده شده است:

- ۱) روان‌شناسی و آسیب‌شناسی اینترنت؛ محمد صادق شجاعی، روان‌شناسی و دین، شماره اول، ۱۳۸۷.
- ۲) بررسی اهداف آشکار و پنهان شبکه‌های اجتماعی؛ سید وحید عقیلی، علی جعفری، در مجموعه مقالات همایش تخصصی بررسی ابعاد شبکه‌های اجتماعی، تهران، جهاد دانشگاهی، سازمان انتشارات، ۱۳۹۲.
- ۳) از همبستگی تا تنهایی در انسان‌شناسی شهری؛ شبکه‌های اجتماعی و زندگی شهری، جلال غفاری، محمد علی شاکری، در مجموعه مقالات همایش تخصصی بررسی ابعاد شبکه‌های اجتماعی، تهران، جهاد دانشگاهی، سازمان انتشارات، ۱۳۹۲.
- ۴) تأثیر شبکه‌های اجتماعی بر سبک زندگی (با تأکید بر سلامت اجتماعی)؛ منصور ساعی، جواد نظری مقدم، در مجموعه مقالات همایش تخصصی بررسی ابعاد شبکه‌های اجتماعی، تهران، جهاد دانشگاهی، سازمان انتشارات، ۱۳۹۲.
- ۵) چالش‌های امنیتی و راهکارهای مقابله با آن در شبکه‌های اجتماعی، گلشن السادات افضلی بروجنی، لیلا اسماعیلی، سید علیرضا هاشمی گلپایگانی، در مجموعه مقالات همایش تخصصی بررسی ابعاد شبکه‌های اجتماعی، تهران، جهاد دانشگاهی، سازمان انتشارات، ۱۳۹۲.
- ۶) بررسی جامعه‌شناختی تأثیرات شبکه‌های اجتماعی مجازی بر مناسبات خانوادگی، شیرین احمدنیا، در مجموعه مقالات همایش تخصصی بررسی ابعاد شبکه‌های اجتماعی، تهران، جهاد دانشگاهی، سازمان انتشارات، ۱۳۹۲.
- ۷) ظهور شبکه‌های اجتماعی مجازی و تأثیر آن بر تغییرات رفتاری در زندگی انسان، یونس فروزان، حامد فروزان، در مجموعه مقالات همایش تخصصی بررسی ابعاد شبکه‌های اجتماعی، تهران، جهاد دانشگاهی، سازمان انتشارات، ۱۳۹۲.

پی‌نوشت:

۱. به نقل از خبرگزاری تابناک.
۲. ر. ک: تامپسون، جان ب، رسانه‌ها و مدرنیته، ترجمه: مسعود اوحدی، تهران، انتشارات سروش، ۱۳۸۰، ص ۲۰۳ - ۲۰۶.
۳. گروهی از نویسندگان، رسانه‌ها و ثبات سیاسی، انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی، ۱۳۸۱، ص ۲۱۹.
۴. internet addiction.
۵. social media addiction.

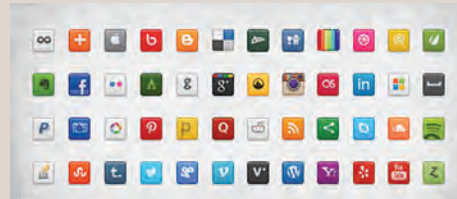
شبکه‌های اجتماعی آن‌لاین، با ایجاد نوعی ارتباط مجازی، امکان ارتباط مردم با یکدیگر را فراهم می‌آورند. این مفهوم بر پایه نیاز بنیادین انسان برای حضور در گروه‌هایی است که اجتماعی را تشکیل می‌دهند. مایکل سوچ انسان‌شناس فرهنگی دانشگاه ایالتی کانزاس، جوامع قبیله‌ای را با شبکه‌های اجتماعی مقایسه کرده است. در فیس‌بوک نیز همانند فرهنگ قبیله‌ای، مردم هویت خود را با تعریف رابطه‌شان با دیگر افراد معرفی می‌کنند. شما خود را بر اساس اینکه دوستانتان چه کسانی هستند، معرفی می‌کنید. براساس تعریفی که در ویکی‌پدیا برای شبکه‌های اجتماعی ارائه شده است، این شبکه‌ها فضایی آن‌لاین هستند که بر اسخت و بازتاب شبکه‌ها یا روابط اجتماعی میان افراد تمرکز می‌کنند؛ افرادی که در این فضاها به تبادل علایق و فعالیت‌هایشان می‌پردازند.

شبکه‌های اجتماع مجازی؛ تحلیل انتقادی

شبکه‌های اجتماعی آن‌لاین، ایمیل، پیام‌کوتاه، وبسایت‌های مخصوص به اشتراک‌پذاری عکس و ویدئو و ثبت نظریات در اینترنت، ابزاری به شمار می‌آیند که به آشنایی و ارتباط مردم با یکدیگر کمک می‌کنند. اولین شبکه اجتماعی آن‌لاین که شش درجه نام داشت، در سال ۱۹۹۷ راه‌اندازی شد. این وبسایت به کاربران امکان می‌داد تا به ساخت پروفایلی شخصی، فهرست‌بندی دوستان و جست و جو در صفحه دوستانشان بپردازند. از سال ۱۹۹۷ تا ۲۰۱۰ میلادی، حدود یک و نیم میلیارد نفر در جهان به کاربران این شبکه‌ها تبدیل شده‌اند. افراد برای بیان نظریات خود، تجربه حس استقلال و اعتماد به نفس، عضو چنین شبکه‌هایی می‌شوند. در این شبکه‌ها تنها با کلیک می‌توان صفحه‌ای مجازی ایجاد کرد و به صفحه میلیون‌ها کاربر در سراسر جهان متصل شد. وقتی این ویژگی جالب‌تر می‌شود که بدانیم از این راه می‌توان با دوستان قدیمی و اعضای خانواده نیز ارتباط داشت. در جدول شماره یک، فهرستی از ده شبکه اجتماعی اینترنتی ارائه شده است که براساس رتبه‌بندی جهانی، میزان بار ترافیک آکسبا و رتبه‌بندی ترافیکی، کامیپت‌اند کوانت‌کست، پرمخاطب‌ترین شبکه‌ها بوده‌اند.

براساس آمار کام‌اسکور که از پیشروان آمارگیری در دنیای دیجیتال است، ۸۴ درصد مخاطبان اینترنت در هندوستان، از شبکه‌های اجتماعی استفاده می‌کنند. هند از نظر شمار مخاطبان شبکه‌های اجتماعی، پس از شش کشور ایالات متحده، چین، آلمان، روسیه، برزیل و بریتانیا، در

رتبه هفتم جهان قرار دارد. در این کشور از میان همه شبکه‌های اجتماعی، فیس‌بوک با ۲۰/۹ میلیون مخاطب، دارای بیشترین شمار کاربران است. نکته جالب این است که تنها در یک سال (۲۰۰۹ - ۲۰۱۰ م) شمار مخاطبان این شبکه‌های اجتماعی در هند تا چهل و سه درصد افزایش یافته است. («بیشترین مخاطبان فیس‌بوک»، ۲۰۱۰)

جدول یک: ده شبکه اجتماعی برتر در جهان

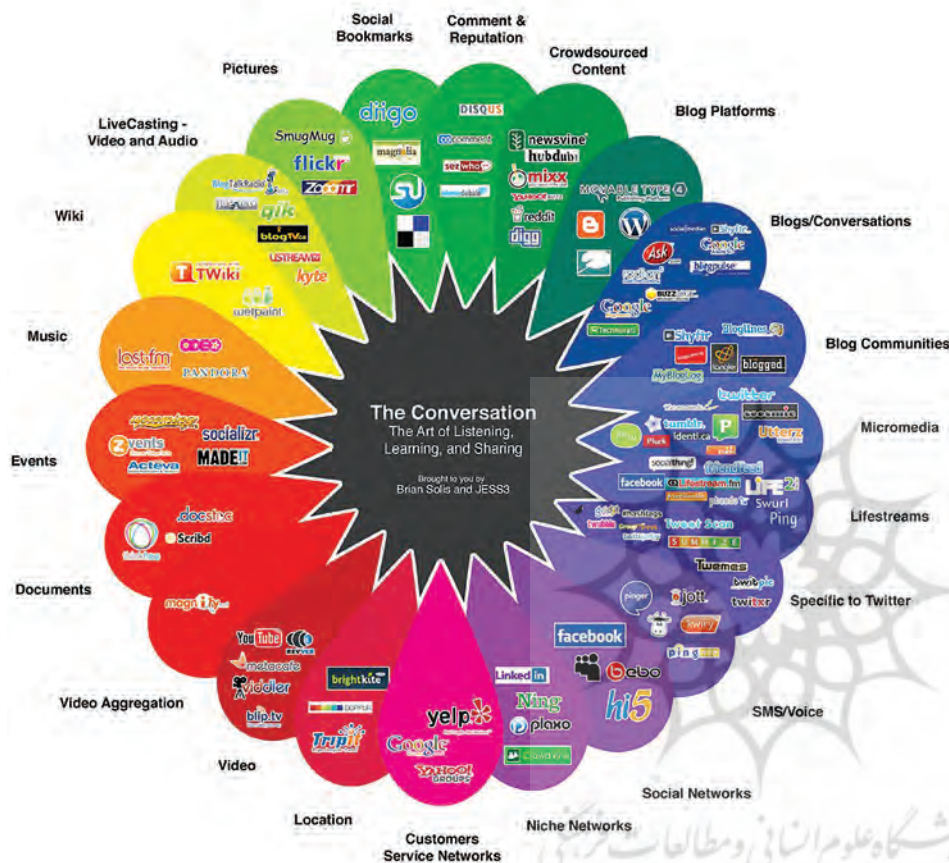
رتبه	وبسایت	تعداد مخاطب برآورد شده در ماه
1	فیسبوک	550000000
2	تویتر	95800000
3	مای اسپیس	80500000
4	لینکدین	50000000
5	نینگ	42000000
6	تگد	30000000
7	کلس میت	29000000
8	های فایو	27000000
9	مای بربوک	12000000
10	میت آپ	8000000

فیس‌بوک مارک زوکربرگ، که نخست برای دانشجویان دانشگاه هاروارد راه‌اندازی شده بود، امروزه در سراسر جهان به پرمخاطب‌ترین شبکه اجتماعی تبدیل شده است. امروزه می‌توان فیس‌بوک را با داشتن بیش از پانصد میلیون کاربر فعال، پس از چین و هند، سومین کشور پر جمعیت جهان به شمار آورد. مردم به طور متوسط، در هر ماه بیش از هفتصد میلیارد دقیقه از زمان خود را در فیس‌بوک می‌گذرانند و هفتاد درصد این مخاطبان هم خارج از ایالات متحده هستند.

نکته جالب درباره فیس‌بوک این است که به طور متوسط هر فرد در این شبکه، یکصد و سی دوست دارد. («آمار فیس‌بوک»، اما آیا این تصویر واقعی شبکه‌های اجتماعی است؟ آیا همه چیز در جهان شبکه‌های اجتماعی، همین‌طور خوب پیش می‌رود؟ وضع آینده این کاربران چگونه است؟ آیا آنها از تجربه این زندگی مجازی، احساس رضایت خواهند کرد یا این تجربه، زندگی را به کامشان تلخ خواهد ساخت؟ در مقاله حاضر، این مسائل بالا تحلیلی انتقادی و براساس داده‌های موجود، بررسی می‌شود.

۱. حوزه خصوصی: یک دغدغه

در عصر شبکه‌های اجتماعی، مرز میان زندگی خصوصی و اجتماعی بسیار باریک است. به محض قرار دادن عکس، ویدئو و اطلاعاتی شخصی در اینترنت، دیگر قادر به کنترل تکثیر آنها نخواهید بود. هنگام ثبت اطلاعات می‌توان خودتان میزان امنیت آن را تعیین کنید، ولی در واقع اطلاعات خود را با مجری ناشناس اینترنتی به اشتراک

می‌توان شماره امنیت اجتماعی افراد را حدس زد و اطلاعات درمانی حساس آنها را به دست آورد. با استفاده از اطلاعات موجود در فیس‌بوک، به سادگی می‌توان به موقعیت فیزیکی هر فرد پی برد. امروزه شبکه‌های اجتماعی اینترنتی، به تهدیدی برای حوزه خصوصی زندگی افراد بدل شده‌اند.

پست شده در شبکه‌های اجتماعی اینترنتی بر خاسته‌اند. فقط ۱/۲ درصد از کاربران، میزان امنیت اطلاعات خود را از حالت عادی ارتقا داده بودند. بنابراین، اطلاعاتی کامل از کاربران (از جمله نام کوچک، نام خانوادگی، عکس شخصی، شهر تولد، تاریخ تولد، کد پستی) برای هر کسی که عضو فیس‌بوک باشد، به سادگی قابل دسترسی بود. با در اختیار داشتن این اطلاعات

گذاشته‌اید. چه بسا فردا اطلاعات شما به دست والدین، آموزگار، کارفرما، همسر، مجرم یا شرکت بازاریابی بیفتد.

در سال ۲۰۰۷، مؤسسه مطالعاتی پو، با انجام تحقیقی به عنوان پروژه زندگی آمریکایی و اینترنتی، نشان داد ۶۶ درصد از نوجوانان پرو فایل شخصی‌شان در اینترنت را از نظر میزان دسترسی محدود می‌کنند. براساس برآورد این پژوهش، ۸۲ درصد نوجوانان، نام کوچک خود را در اینترنت ثبت می‌کند. از این میان، ۷۹ درصد عکس خود را هم ضمیمه، و ۶۱ درصد نام شهر خود را ثبت کرده‌اند. ۲۹ درصد نیز پست الکترونیک خود را قرار می‌دهند. براساس مطالعه پو، معمولاً دختران اطلاعاتی را ثبت نمی‌کنند که از طریق آن بتوان موقعیت فیزیکی‌شان را شناسایی کرد. در مقابل، معمولاً پسران اطلاعات بیشتری از موقعیت واقعی‌شان ارائه می‌دهند.

امروزه بسیاری از کارفرمایان، پیش از ارائه موقعیت شغلی مورد نظرشان، پرو فایل شخصی کارمند مورد نظر را چک می‌کنند تا بتوانند روی دیگر شخصیت آن کارمند را نیز ببینند. سیزده تن از کارکنان شرکت هواپیمایی ویرجین آتلانتیک، که توالار گفت و گویی در فیس‌بوک، نظریه‌هایی توهین‌آمیز در مورد معیارهای ایمنی این خط هوایی و مسافران آن ثبت کرده بودند، اخراج شدند. در اقدامی مشابه، شرکت هواپیمایی بریتیش ایر وی، عملکرد چند کارمندش را در فیس‌بوک بررسی کرد که برخی مسافران را «آزار دهنده» و «بدبو» توصیف کرده بودند. («بی‌آبرو شدن»، ۲۰۰۸)

مطالعه گراس و آکواستی روی چهار هزار پرو فایل فیس‌بوک دانشجویان دانشگاه کارنژی ملون، نشان می‌داد تهدیدهای گوناگونی از اطلاعات شخصی

۲. تأثیر دوستان غریبه

وقتی درخواست دوست غریبه‌ای را تأیید می‌کنید، خود را در معرض خطری جدی قرار داده‌اید. فرد مقابل چنان صمیمانه با شما به گفت‌وگو می‌پردازد که تنها طی چند روز به وی اعتماد می‌کنید. سپس طرف مقابل، بازی ذهنی‌اش را آغاز و اطلاعات خصوصی بیشتری از شما دریافت می‌کند. اگر آدرس پست الکترونیک شما را داشته باشد، می‌تواند به صفحه اطلاعات ایمیل برود و روی گزیننه «فراموش کردن رمز عبور» کلیک کند. در این صورت، سیستم پریشی امنیتی مطرح می‌کند، پریشی مانند «معلم مورد علاقه‌ات کیست؟»، «ولین شماره تلفن شما چه بود؟» و... شما ناآگاهانه چنین اطلاعاتی را به آن فرد به اشتراک گذاشته‌اید. بنابراین، اکنون آن فرد با صفحه پست الکترونیک شما دسترسی پیدا کرده است. این کار به ویژه وقتی بسیار ساده‌تر خواهد بود که رمز عبور پست الکترونیک خود را تاریخ تولد یا نام مدرسه یا دانشگاهتان قرار داده باشید. براساس مطالعه ویروت در مورد ساختار امنیتی اینترنت، مشخص شد که از هر ده کاربر، دو نفر تاریخ‌هایی خاص، مانند تاریخ تولد یا نام حیوان خانگی خود را رمز عبورشان در نظر گرفته‌اند؛ اطلاعاتی که در شبکه‌های اجتماعی در

مقابل دید عموم قرار گرفته‌اند و از هر ده نفر، چهار نفر مطرح کرده‌اند که رمز عبور خود را دست کم با یک نفر به اشتراک گذاشته‌اند. در پژوهشی مشابه که به وسیله بیت دیفنדר انجام شده است، مشخص شد، ۷۵ درصد کاربران برای پست

الکترونیک و صفحه خود در شبکه‌های اجتماعی، از رمز واحدی استفاده می‌کنند. این سهل‌انگاری دلیل اصلی هک شدن پست الکترونیک یا صفحه اطلاعات شخصی افراد در این شبکه‌ها به شمار می‌رود.

۳. صد میلیون پروفایل هک شده در فیس‌بوک
ران بولز، مشاور امنیتی آن‌لاین، در سال ۲۰۱۰ با ثبت اطلاعات شخصی صد میلیون کاربر فیس‌بوک در اینترنت، همه را شوکه کرد. بولز از برنامه‌ای استفاده کرد که از طریق آن موفق شد، پانصد میلیون پروفایل را برای دستیابی به اطلاعاتی که با به کارگیری تنظیمات امنیتی پنهان نشده بودند، جست و جو کند. در نهایت مجموعه‌ای از نام اینترنتی مخاطبان، نام خود آنان، یو.آل.ا.ها و دیگر اطلاعات شخصی کاربران، به شکل فایلی قابل بارگذاری در دسترس عموم قرار داده شد. در این میان فیس‌بوک اعلام کرد، «هیچ‌گونه اطلاعات شخصی، قابل دسترسی نبوده و مورد تهدید نیست».

واقعیت این است که این اطلاعات در دسترس عموم قرار گرفته بودند و این امر نشان‌دهنده آسیب‌پذیری امنیت موجود در شبکه‌های اجتماعی است. برای بسیاری از مردم، تغییر دادن تنظیمات امنیتی پروفایلشان، کار خوشایندی نیست. بنابراین، این افراد به سادگی خود را در معرض خطر سرقت اطلاعات قرار می‌دهند.

۴. پی‌آمد بیولوژیک شبکه‌های اجتماعی

سلامتی کاربران شبکه‌های اجتماعی، با خطراتی جدی رو به روست؛ زیرا این افراد رابطه رودرویی کمتری با افراد دارند و به روابط دنیای مجازی اعتماد پیدا می‌کنند.

هدف اصلی آنان برآورده ساختن آنی نیازهایشان است. براساس گزارش نیلسن آن‌لاین، فعالیت‌های اینترنتی در آمریکا (ژانویه ۲۰۱۰ م)، کاربران به طور متوسط هر ماه هفت ساعت از زمان خود را در فیس‌بوک می‌گذرانند. این امر

فیس‌بوک را به بزرگترین هدر دهنده زمان در اینترنت تبدیل کرده است. در ایالات متحده، ۵۳ درصد مردم هر صبح پیش از بیرون آمدن از رختخواب صفحه فیس‌بوک خود را چک می‌کنند و ۳۵ درصد هم روزی چند مرتبه به صفحه‌شان سر می‌زنند. («اعتیاد مردم»، ۲۰۱۰) اریک سیگمن، عضو جامعه سلطنتی دارو، بر این باور است: «شبکه‌های اجتماعی اینترنتی در منزوی ساختن مردم نقشی اساسی ایفا کرده‌اند. عدم وجود ارتباط رودرو منجر به تغییر عملکرد ژن‌ها، واکنش‌های ایمنی بدن، سطح هورمون‌ها و عملکرد شریان‌ها شده و بر روی عملکرد ذهن هم تأثیرگذار خواهد بود. این مسئله می‌تواند میزان خطر مشکلات جسمی نظیر سرطان، سکته، بیماری قلبی و جنون را افزایش دهد.» («مضرات شبکه‌های آن‌لاین»، ۲۰۰۹)

وی در مقاله‌اش به نام «تصال به اینترنت، اثرات بیولوژیک شبکه‌های اجتماعی» که در مجله بیولوژیست چاپ شده است، نشان می‌دهد که از سال ۱۹۸۷ م. با افزایش استفاده از رسانه‌های

نکته

جالب درباره فیس بوک این است که به طور متوسط هر فرد در این شبکه، یکصد و سی دوست دارد. (آمار فیس بوک)، اما آیا این تصویر واقعی شبکه‌های اجتماعی است؟ آیا همه چیز در جهان شبکه‌های اجتماعی، همین طور خوب پیش می‌رود؟

اجتماعی، ۲۳۳ میلیون ساعت وقت هدر می‌رود. («هزینه‌های فیس‌بوک بر اقتصاد»، ۲۰۰۷) مایک هاس، مدیر قانون کار دی پنینسولا، بر این باور است که «در تمامی قوانین، استفاده از فیس‌بوک می‌بایست ممنوع شود. وقتی شرکتی بابت هر کاری به کارکنانش پول می‌دهد، چرا باید اجازه دهد که روزی دو ساعت وقت کاری خود را با فیس‌بوک سپری کنند؟».

شورای شهر پورترس موث، پس از آن که متوجه شد، ۴۵۰۰ تن از کارمندش، در هر ماه به طور میانگین ۲۷۰۰۰۰ بار وارد فیس‌بوک شده‌اند و جمعاً ۵۷۲ ساعت کاری (معادل ۷۱ روز کاری) را هدر داده‌اند، دستیابی آنان به فیس‌بوک را قطع کرد.

این مسئله در کشورهای پیشرفته بحرانی‌تر بوده و در موارد به اخراج کارمندان انجامیده است. در هر صورت، استفاده از این شبکه‌ها سبب هدر رفتن

سرمایه‌های ملی شود.

۶. اعتیاد به فیس‌بوک

پس از اعتیاد به مواد مخدر و الکل، دنیا با نوع تازه‌ای از اعتیاد رو به روست که اعتیاد به فیس‌بوک است. اعتیاد به فیس‌بوک، نوعی از اعتیاد به اینترنت به شمار می‌رود، اما شبکه‌های اجتماعی مردم را به گونه دیوانه‌واری به خود جذب می‌کنند. در این شرایط، گویی

فرد در دنیای مجازی غرق شده است و متوجه دنیای واقعی پیرامونش نیست. آکساندرا وی. توبیاز، مادری اهل فلوریدای شمالی، پسرش را به دلیل گریه کردن، هنگامی که وی مشغول بازی فارم ویل در فیس‌بوک بود، به قتل رساند.

تحقیق مؤسسه نوکلیس ریسرچ بر روی ۲۳۷ کارمند، مشخص شد، ۷۷ درصد آنان در طول ساعت اداری در فیس‌بوک استفاده می‌کنند. در واقع، اجازه دسترسی کامل به فیس‌بوک در این شرکت، سبب شده بود که ۱/۵ درصد بازده کاری این کارمندان کاهش یابد.

در مطالعه دیگری که رابرت هف تکنولوژی انجام داد، مشخص شد، «۵۴ درصد شرکت‌های آمریکایی، استفاده از شبکه‌های اجتماعی در طول ساعت کاری را برای کارکنانشان ممنوع کرده‌اند»

پیمایشی روی ۳۵۰۰ شرکت بریتانیایی مشخص ساخت که ماهانه بر اثر استفاده کارمندان از شبکه‌های

الکترونیک، تعاملات اجتماعی رو در رو، بسیار کاهش یافته‌اند. در این مقاله، برای نخستین بار نشان داده شده است که میان روابط اجتماعی و عملکرد ژن‌های بدن انسان رابطه‌ای مستقیم وجود دارد. بررسی دی.ان.ای نشان داد که ۲۰۹ ژن، در انسانهایی که از نظر اجتماعی بسیار منزوی هستند، شکل متفاوتی داشتند.

۵. اثر شبکه‌های اجتماعی بر بازدهی شغلی

مردم ساعت‌های بسیاری را برای چت کردن با دوستانشان و چک کردن صفحه شخصی‌شان در شبکه‌های اجتماعی، صرف می‌کنند. در واقع، چک کردن صفحه شخصی، مطالعه به روز رسانی‌های دوستان مختلف و نظر دادن روی عکس‌ها و فیلم‌های دیگران، به عادت‌های ناآگاهانه تبدیل شده است. در نهایت، همه اینها تمرکز کارمندان را از محیط کار منحرف می‌کنند. در

پس از
اعتیاد به مواد مخدر
و الکل، دنیا با نوع تازه‌ای از
اعتیاد رو به روست که اعتیاد به
فیس‌بوک است. اعتیاد به فیس‌بوک،
نوعی از اعتیاد به اینترنت به شمار
می‌رود، اما شبکه‌های اجتماعی
مردم را به گونه دیوانه‌واری به
خود جذب می‌کنند.

«اعتیاد به فیس‌بوک» را در گوگل جست و جو کردیم، با ۳۴۳۰۰۰ صفحه رو به رو شدیم. جالب است در فیس‌بوک هم جوامع کوچکی ایجاد شده که به بحث درباره این مسئله می‌پردازند.

مایکل فنیچل، روان‌شناس، اعتیاد به فیس‌بوک را این‌گونه توصیف می‌کند: «وقتی کسی به فیس‌بوک اعتیاد پیدا کند، استفاده از فیس‌بوک جای‌گزین فعالیت‌های روزمره وی نظیر غذا خوردن، کار، بیداری، خواب و... می‌شود.» («اعتیاد به فیس‌بوک»، ۲۰۱۰)

براساس نظر دکتر محمد حسین حبیل، مدیر مرکز علوم اعتیاد در دانشگاه مالایا، «این مسئله یک نوع ناهنجاری ذهنی است که در اثر عملکرد نادرست سیستم اعصاب رخ داده و باعث می‌شود که رفتارهای نابهنجار جای‌گزین رفتارهای بهنجار شوند».

وی می‌گوید: «گاهی والدینی که از عملکرد ضعیف فرزند نوجوانشان در مدرسه گلایه دارند، به تصور این که این مشکل تحت تأثیر مواد مخدر است، به من مراجعه می‌کنند. این نوجوانان چنان در دنیای مجازی غرق می‌شوند که از خواب، خوراک، مسئولیت‌ها و فعالیت‌های روزمره‌شان باز می‌مانند. مسئله این است که این نوجوانان به اینترنت معتاد شده‌اند.»

دکتر جوانا لیپاری، روان‌شناس بالینی دانشگاه کالیفرنیا، برای اعتیاد به فیس‌بوک، پنج نشانه اصلی را مطرح می‌کند:

- بالاستفاده از فیس‌بوک کم‌کم بی‌خواب می‌شوید و از فعالیت‌های روزمره باز می‌مانید.
- بیس از یک ساعت در روز را

شورای شهر پورتس موث، پس از آن که متوجه شد، ۴۵۰۰ تن از کارمندیانش، در هر ماه به طور میانگین ۲۷۰۰۰۰ بار وارد فیس‌بوک شده‌اند و جمعا ۵۷۲ ساعت کاری (معادل ۷۱ روز کاری) را هدر داده‌اند، دست‌یابی آنان به فیس‌بوک را قطع کرد.

افراد است. نکته جالب این است که براساس این پیمایش، ۱۷ درصد مردم در جریان روابط جنسی‌شان و ۶۳ درصد در دست‌شویی، به فیس‌بوک سر می‌زنند. («اعتیاد مردم»، ۲۰۱۰) جری، مردی حدود چهل سال، خانواده، حرفه و زندگی‌اش را بر سر اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی تباه کرد. او وقتی این مسئله را درک کرد که همسرش درخواست طلاق داد. اکنون وی مؤسس وب‌سایت

اتحادیه معتادان رسانه‌های اجتماعی است. مردم این وب‌سایت می‌توانند خاطراتشان از اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی را با یکدیگر در میان بگذارند و از این بیماری رهایی یابند. وقتی عبارت

فلوریدا تایمز یونین خبر این واقعه هولناک را در سال ۲۰۱۰ منتشر کرد. در نمونه دیگری، سالوم کومبو، که جوانی هجده ساله از لندن بود، هنگامی که با دوستش، بر سر فیس‌بوک بگومگو می‌کرد، با ضربه‌های چاقوی وی کشته شد. سالوم روی صفحه دوستش متنی نوشته بود که سبب شد وی برآشفته شود و صمیمی‌ترین دوستش را در خیابان بکشد.

براساس پیمایشی که روی ۱۰۰ نفر در ایالات متحده صورت گرفته بود، مشخص شد ۵۶ درصد مردم، دست کم روزی یک بار به فیس‌بوک سر می‌زنند و ۲۹ درصد این افراد نیز اعلام کرده بودند، هر چند ساعت یک بار صفحه‌شان را می‌بینند. براساس پی‌آمدهای این پیمایش، در مورد افراد زیر ۲۵ سال احتمال بی‌خوابی بر اثر چک کردن پی‌پی مطالب دوستان، بیش از دیگر

با دیگران تماس بگیرد، خبر بیماری فرزندش را روی فیس‌بوک قرار داد. فردی این خبر را در فیس‌بوک دید و در آن زمان به خانه آنان دستبرد زد. بنابر یکی از گزارش‌های روزنامه دیلی میل، «جرایم مربوط به شبکه‌های اجتماعی در برخی حوزه‌ها، از جمله قتل، تجاوز، سوء استفاده جنسی از کودکان، تهدید و ارباب و سرقت، تا ۷۰۰۰ درصد افزایش یافته‌اند».

مجرمانی که قصد سوء استفاده جنسی از کودکان را دارند، به شبکه‌های اجتماعی رو می‌آورند تا بتوانند قربانیان خود را به سادگی به چنگ آورند. کودکان به سادگی به هر کسی که در دنیای مجازی به آنها ابراز علاقه کند، اعتماد می‌کنند و در دام این تبهکاران می‌افتند.

جینیس ولاک، از مرکز مطالعاتی جرایم علیه کودکان در دانشگاه نیوهامپ شایر معتقد است: «اکثر مواردی که با آنها رو به رو هستیم، دخترانی ۱۳، ۱۴ و ۱۵ ساله هستند. این نوجوانان در اینترنت هدف بزرگ سالانی قرار گرفته بودند که آشکارا تمایلات جنسی خود را با آنها در میان می‌گذاشتند».

در موردی مشابه، اشلی هال، دختری ۱۷ ساله در فیس‌بوک پیام دوستی مردی ۳۳ ساله را پذیرفته بود. وی خبر نداشت که طرف مقابل متجاوز جنسی است که به دروغ در صفحه شخصی‌اش خود را نوجوان معرفی کرده است. در نهایت، این مرد، اشلی را کشت. («جرایم فیس‌بوکی»، ۲۰۱۰) مسئله اساسی این است که در محیط‌های مجازی، هرگز نمی‌توان هویت واقعی افراد را شناسایی کرد، از این رو، مجرمان سوء استفاده می‌کنند.

حس اطمینانی که ناشناس بودن در فضای مجازی به انسان می‌دهد، سبب می‌شود انسانها به

در غیر این صورت، با انزوای اجتماعی، تشویق و دیگر ناهنجاری‌های رفتاری رو به رو خواهید شد. چگونه شبکه‌های اجتماعی به مجرمان مجازی کمک می‌کنند؟

نخستین شبکه‌های اجتماعی اینترنتی، برای ایجاد ارتباطی سالم میان مردم ساخته شدند، اما امروزه این شبکه‌ها به فرصتی مناسب برای مجرمان مجازی تبدیل شده‌اند تا بتوانند قربانیان خود را هدف قرار دهند. هایدن و خانواده‌اش برای درمان بیماری پسرشان از خانه بیرون رفته بودند. هایدن و خانواده‌اش برای درمان بیماری پسرشان از خانه بیرون رفته بودند. وی به جای آن که

به فیس‌بوک اختصاص می‌دهید.

- پی در پی صفحه عشق‌های پیشینتان را چک می‌کنید و کم‌کم در رابطه عشقی امروزتان هم دچار مشکل می‌شوید.
- کارتان را نادیده می‌گیرید و در ساعت اداری به فیس‌بوک می‌پردازید.
- اندیشیدن به روزی که به فیس‌بوک دسترسی نداشته باشید، شمارا نگران و مشوش می‌سازد. باید استفاده از شبکه‌های اجتماعی، به ساعات بی‌کاری و تنها برای معاشرت با دوستان محدود شود. آن را جای گزین روابط واقعی خود در دنیای عادی نکنید.

سراغ جرایمی بروند که در دنیای واقعی هرگز به تجربه آنها فکر هم نمی‌کنند. در نمونه‌ای دیگر، پسری ۱۹ ساله از ایالت ویسکانسین در فیس‌بوک خود را دختر معرفی و ۳۰ تن از همکلاسی‌اش را تشویق کرده بود تا عکس‌های برهنه‌شان را برایش بفرستند. در نهایت، وی با تهدید آنان به وسیله همین عکس‌ها و ویدئوها، آنان را مجبور کرده بود تا به خواسته‌های جنسی‌اش تن دهند.

این موارد بیشتر در شبکه‌های اجتماعی رخ می‌دهد، ولی قربانی از ترس آبروی خود مسئله را آشکار نمی‌کند. در بیشتر موارد، وقتی پای گروه تحقیق به میان می‌آید، که مجرم خسارات بسیاری از خود به جا گذاشته است. کشورهایی مانند هند نیز با چنین مشکلاتی دست به گریبان هستند. براساس آمار، شعبه مرکزی جرم و جنایات، همه موارد گزارش شده مربوط به فیس‌بوک، اورکات و مای اسپیس هستند که از این میان، فیس‌بوک بیشترین آمار شکایات را به خود اختصاص داده است. ثبت مطالب توهین آمیز در صفحه شخصی دیگران، ساخت صفحه‌های دروغین برای بد نام کردن فرد و دستیابی به صفحه شخصی دیگران به وسیله هک کردن آنان، از جمله موارد جرایم مربوط به شبکه‌های اجتماعی است.

۷. قدرت برهم زدن روابط

شبکه‌های اجتماعی اینترنتی که روزی تصور می‌شد به برقراری ارتباط تازه میان مردم کمک کرده‌اند، قدرت برهم زدن روابط و از هم پاشیدن زندگی را نیز

دارند. فرض کنید روزی ببینید همسرتان، وضعیت تأهل خود را در فیس‌بوک، از فردی متأهل به مجرد تغییر داده است و مردم در پستی که برای وی ثبت کرده‌اند، از جدایی غم انگیز شما ابراز تأسف کرده‌اند.

چقدر روابط ما در عصر شبکه‌های اجتماعی بی‌ارزش شده‌اند. براساس پیمایش آکادمی آمریکایی وکلای ازدواج در آمریکا هر پنج طلاق یک مورد به واسطه فیس‌بوک صورت گرفته است. هم چنین براساس این پژوهش، در موارد منجر به طلاق، ۸۰ درصد وکلای برای گردآوری شواهدشان از شبکه‌های اجتماعی استفاده می‌کنند. هر پیام زننده، عکس یا اطلاعات شخصی که در فیس‌بوک ثبت کرده باشند، می‌تواند نشانه سند خیانت شما باشد و علیه‌تان استفاده شود. مارک کینان، مدیر اجرایی مؤسسه طلاق اینترنتی، بر این باور است: «شایع‌ترین

عامل این طلاق‌ها این است که افراد با اشخاصی که نمی‌بایست، در فضای مجازی بر سر مسائل جنسی به گفت و گو پرداخته‌اند».

امروزه فیس‌بوک به دلیل فراهم آوردن فضایی برای دیدار پنهانی عاشقان پیشین،

مجرماتی

که قصد سوء استفاده

جنسی از کودکان را دارند، به

شبکه‌های اجتماعی رو می‌آورند تا

بتوانند قربانیان خود را به سادگی به

چنگ آورند. کودکان به سادگی به هر

کسی که در دنیای مجازی به آنها

ابراز علاقه کند، اعتماد می‌کنند

و در دام این تبه‌کاران

می‌افتند.

سبب افزایش آمار طلاق شده است. براساس پژوهشی که روی ۳۰۸ کاربر فیس‌بوک انجام شد، بیشتر افراد (۷۴/۶٪) شریک عشقی پیشین خود را در فهرست دوستانشان قرار می‌دهند. (گراهال) همچنین این پژوهش نشان داد که میان زمان سپری شده در فیس‌بوک و ایجاد حس حسادت در روابط افراد، رابطه‌ای مستقیم وجود دارد. ممکن است پیام زننده‌ای که فردی روی صفحه شما ثبت کرده است، سبب رنجش و حسادت همسرتان را فراهم آورد و این می‌تواند آغاز جدایی باشد. دکتر مارلین ماهو، روان‌شناس و نویسنده کتاب خیانت در اینترنت، بر این باور است: «خیانت در دنیای مجازی وقتی رخ می‌دهد که فردی با وجود داشتن همسر، از اینترنت یا رایانه به عنوان وسیله‌ای برای زیر پا گذاشتن پیمان‌ها، به ویژه تعهدات جنسی، استفاده کند.» جالب است که برای دروغ‌گویی در فیس‌بوک، سایت‌هایی نیز طراحی شده‌اند. سایت تقلب فیس‌بوکی به شما راه‌کارهایی ارائه می‌کند که چگونه در شبکه‌ای اجتماعی فردی را با دروغ به چنگ آورید.